

**Univerzita Karlova
Právnická fakulta**

Redefinice trestného činu znásilnění

Studentská vědecká odborná činnost

Kategorie: doktorské studium

2023
XVI. ročník SVOČ

Autor: JUDr. Marta Fleková
Konzultant: doc. JUDr. Bc. Vladimír Pelc, Ph.D.

Čestné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do XVI. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracovala samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V Praze dne 20. dubna 2023

.....

JUDr. Marta Fleková

Celkový rozsah vlastního textu práce (od úvodu po závěr), včetně mezer a poznámek pod čarou:
43 579 znaků.

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému milému konzultantovi doc. JUDr. Vladimíru Pelcovi, Ph.D. za čas strávený konzultacemi, a především za veškeré jeho podnětné rady a připomínky.

Anotace

Znásilnění je nejzávažnější formou útoku na lidskou důstojnost v sexuální oblasti, když jím dochází k popření intimní sféry jednotlivce. Jedná se o problematiku velice citlivou a v současné společnosti hojně diskutovanou v souvislosti s úvahami nad změnou definice skutkové podstaty trestného činu znásilnění po vzoru řady evropských států. Redefinice trestného činu znásilnění, kterým by fakticky mělo dojít k rozšíření pojmu znásilnění je laické veřejnosti předkládána jako způsob, kterým mají být vyřešeny veškeré praktické potíže související s touto trestnou činností. Jedná se ovšem o problematiku obširnější a nikoli tak jednoduchou, jak se může na první pohled zdát. Cílem práce je proto poukázat na nejvýznamnější problémy týkající se nejzávažnějších případů znásilnění a zodpovědět otázku, zda redefinice skutkové podstaty trestného činu znásilnění by mohla přispět k vyřešení těchto, především praktických, problémů existujících v souvislosti s potíráním sexuálního násilí trestněprávními prostředky.

Annotation

Rape is the most serious form of assault on human dignity in the sexual sphere when it denies the intimate sphere of the individual. This is a very sensitive issue and one that is widely discussed in contemporary society in the context of considerations to change the definition of the offence of rape along the lines of a number of European countries. The redefinition of the offence of rape, which would effectively expand the concept of rape, is being presented to the general public as a way of resolving all the practical difficulties associated with this crime. However, the issue is more extensive and not as simple as it may at first sight appear. The aim of this thesis is therefore to highlight the most significant problems relating to the most serious cases of rape and to answer the question whether a redefinition of the offence of rape could contribute to solving these, mainly practical, problems that exist in relation to combating sexual violence by criminal law means.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Pojem znásilnění.....	7
2.1. Znásilnění založené na použití násilí.....	7
2.2. Znásilnění založené na absenci souhlasu.....	8
3. Pojem znásilnění v České republice.....	10
4. Návrh změny definice znásilnění.....	15
5. Závěr.....	20
6. Seznam použité literatury.....	24

1. Úvod

Znásilnění je tradičním trestným činem, který představuje nejzávažnější formu útoku na lidskou důstojnost v sexuální oblasti, jímž dochází k popření intimní sféry jednotlivce. V českém právu jej obsahuje § 185 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále též „tr. zák.“). Zákonodárce tak chrání zejména právo člověka svobodně rozhodovat o svém pohlavním životě. Jedná se o problematiku natolik citlivou, že diskuze s ní spojené vždy budí řadu emocí, a v někom vyvolávají dokonce strach zpravidla o nejbližší okolí. V posledních letech se ve společenském diskurzu v souvislosti se závažnými případy sexuálního násilí rozebírá především koncept označovaný jako tzv. *affirmative consent*, jehož podstatou je *de facto* rozšíření pojmu znásilnění a kriminalizace jakéhokoli jednání spočívající v pohlavním styku bez dobrovolného souhlasu druhé osoby. Proto se někdy i hovoří i o konceptu tzv. konsenzuálního pohlavního styku. Řada evropských států jako reakci na tento fenomén proto přistoupila k redefinici skutkových podstat trestných činů znásilnění nebo skutkových podstat postihujících sexuální násilí.

V České republice je v současnosti zjevný neustále sílící společenský tlak¹ na redefinici skutkové podstaty trestného činu znásilnění po vzoru vybraných evropských států. Úvahami nad rozšířením pojmu znásilnění se aktuálně zabývá Podvýbor Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky pro problematiku domácího a sexuálního násilí.

Tlak na rozšíření pojmu znásilnění je často emočně zabarven a laické veřejnosti předkládán způsobem, jako by redefinicí skutkové podstaty trestného činu znásilnění měly být vyřešeny veškeré praktické potíže související s touto trestnou činností. Jedná se ovšem o mnohem komplexnější otázku, než by se mohlo na první pohled zdát. Proto je nanejvýš potřebné se zkoumané problematice seriózně věnovat.

Cílem této práce je poukázat na nejvýznamnější problémy týkající se nejzávažnějších případů sexuálního násilí a zodpovědět otázku, zda redefinice skutkové podstaty trestného činu

¹ Srov. například https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/definice-znasilneni-zakon-chce-souhlas-amnesty-international-konsent-2302221230_dno; https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/snemovna-redefinice-znasilneni-konsent-pruzkum.A230412_095919_domaci_vlc; <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2329373>; <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-znasilneni-jako-sex-bez-souhlasu-na-redefinici-tlaci-odbornici-i-politici-229451>; <https://www.amnesty.cz/zprava/5508/uz-14-evropskych-statu-napravilo-definici-znasilneni-ostatni-ji-zvazuji-nebo-brzdi>

znásilnění by mohla přispět k vyřešení těchto, především praktických, existujících v souvislosti s potíráním sexuálního násilí trestněprávními prostředky.

2. Pojem znásilnění

Jednotná definice znásilnění dosud neexistuje, a to ani na úrovni Evropské unie. Unijní právo není v této oblasti trestního práva hmotného dosud harmonizováno. Úprava v jednotlivých evropských státech se značně odlišují a koncept právní úpravy je závislý především na historických souvislostech a tradicích. V současnosti se však objevují první návrhy na harmonizaci právní úpravy domácího násilí a znásilnění.² Než se tak stane, je vymezení pojmu znásilnění přenecháno jednotlivým členským státům, samozřejmě v mezích mezinárodních smluv, jimiž jsou vázány³.

K definování pojmu znásilnění je aktuálně přístupováno dvěma způsoby. První způsob se odvíjí od použití násilí, pohrůzek násilí či jiných forem nátlaku. Druhý způsob, jakým je pojem znásilnění vykládán, je založen na absenci souhlasu k dané sexuální aktivitě.

2.1. Znásilnění založené na použití násilí

Definice znásilnění založená na použití násilí, pohrůžky násilí či jiných forem násilí je i přes probíhající vlnu rekonfigurací skutkových podstat znásilnění převažující ve většině evropských států, včetně České republiky. Ačkoli jsou jednotlivé skutkové podstaty trestného činu znásilnění mnohdy formulovány odlišně, spojuje je znak použití síly vůči oběti. Tato definice se ovšem v podmínkách, za kterých zpravidla ke znásilnění dochází, ukázala podle mnohých názorů jako těžko obhajitelná, a to z důvodu vysoké pravděpodobnosti důkazní nouze.⁴

Typicky má použitá síla formu hrubé fyzické síly, pohrůžky jejího použití i zneužití určitých nepříznivých situací pro poškozeného. Evropský soud pro lidská práva v rozhodnutí M. C. proti Bulharsku⁵ označil tuto formulaci znásilnění za ohrožující řádnou ochranu sexuální

² Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, COM/2022/105, ze dne 8. března 2022.

³ Zejména Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod.

⁴ MCGLYNN, C., MUNRO, V. *Rethinking Rape Law: International and Comparative Perspectives*, s. 116.

⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, M. C. proti Bulharsku ze dne 4. prosince 2003, sp. zn. 39272/98.

autonomie jedince, neboť pod tuto definici nelze subsumovat některé typy znásilnění a jejich pachatelé tak uniknou spravedlivému potrestání.

I přes kritiku definice znásilnění založené na použití násilí se jedná o pojetí znásilnění převažující. Důvodem toho je tvrzená vyšší důkazní jistota, neboť prokázání přítomnosti fyzického násilí lze obecně považovat za snadnější, než dokázat, že poškozený s pohlavním stykem nesouhlasil.⁶

Z hlediska zcela praktického (a pragmatického) zdůvodnění, co je pro orgány činné v trestním řízení snazší dokázat, zda existenci násilí či existenci nesouhlasu, tedy panuje mezi odbornou veřejností zásadní rozpor.

2.2. Znásilnění založené na absenci souhlasu

Definice pojmu znásilnění založená na absenci souhlasu se snaží dosáhnout toho, že pod ní bude možné subsumovat nejen případy násilí, pohrůžky násilím či pohrůžky jiné těžké újmy, ale i ty situace, ve kterých není přítomno násilí, pachatel aktivně nepřekonává odpor poškozeného, nebo situace, v nichž je poškozený paralyzován a není tak schopen jakékoli viditelné reakce dokládající jeho nesouhlas s pohlavním stykem. Poslední z uvedených situací je nazývána „nedobrovolnou paralyzou“ či častěji „zamrznutím“, přičemž se jedná o velice častou reakci poškozených na stresovou situaci v případech sexualizovaného násilí.⁷ Všechny uvedené situace spojuje skutečnost, že poškozený s pohlavním stykem nesouhlasí. Definice znásilnění založená na absenci souhlasu má *de facto* rozšiřovat zdánlivě příliš úzký výklad znásilnění založený na použití násilí, pohrůžky násilím či pohrůžky jinou těžkou újmu.

Již zmiňované rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci M. C. proti Bulharsku je považováno za jeden z významných kroků směřujících k přijetí konceptu tzv. konsensuálního pohlavního styku. Současný právní vývoj podle Evropského soudu pro lidská práva má vést (a rovněž vede) k vnímání znásilnění jako jakéhokoli nesouhlasného sexuálního aktu, který tak zahrnuje i případy, v nichž je oběť paralyzována a neschopna odporu.⁸

⁶ VESTERGAARD, J. *The rape law revision in Denmark: Consent or voluntariness as the key criterion?* s. 9

⁷ Srovnávací studie Parlamentního institutu PSP – skutková podstata znásilnění, s. 2.

⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, M. C. proti Bulharsku ze dne 4. prosince 2003, sp. zn. 39272/98.

V roce 2002, tedy ještě před vydáním předmětného rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, vyjádřily členské státy Rady Evropy své kladné stanovisko k přijetí definice znásilnění založené na absenci souhlasu a převzetí této definice do právních řádů členských států.⁹ Obdobné vyjádření lze nalézt také v legislativní příručce OSN týkající se násilí na ženách¹⁰ nebo v tzv. Istanbulské úmluvě.¹¹

Státy, které přijaly koncept tzv. konsensuálního pohlavního styku, přistoupily k formulaci skutkové podstaty trestného činu znásilnění různě. Německo k tomuto konceptu přistoupilo v roce 2016 po úspěchu aktivistické kampaně „Ne znamená ne“. Skutková podstata znásilnění je uvedena v ustanovení § 177 německého trestního kodexu (dále též „StGB“) společně se skutkovou podstatou sexuálního nátlaku a sexuálního napadení. Ačkoliv uvedené ustanovení používá formulace „kdo vykoná na osobě proti její rozeznatelné vůli...“, zachovává si také prvky násilí, a to ve formě zvlášť přitěžujících okolností, tedy v rámci kvalifikovaných skutkových podstat. Oproti tomu v dánské právní úpravě trestného činu znásilnění prvek násilí zcela vymizel a znásilnění se dopustí ten, „kdo má styk s osobou, která k tomu nedala souhlas.“¹² Odlišnou a pravděpodobně jednu z nejkompexnějších úprav je možné nalézt v Anglii a Walesu, neboť zde problematiku sexuální trestné činnosti upravuje samostatný zákon o sexuálních trestných činech z roku 2003.¹³ Podle této právní úpravy se znásilnění dopustí ten, „kdo a) úmyslně penetruje vagínu, konečník nebo ústa jiné osoby svým penisem, b) tato osoba s penetrací nesouhlasí, a pachatel nemá rozumný důvod se domnívat, že tato osoba souhlasí.“ Zákon dále určuje, jak má být posuzován rozumný důvod pachatele pro jeho domněnku, že osoba s penetrací souhlasí. Při zjišťování této domněnky je nutné mimo jiné posuzovat veškeré kroky, které pachatel učinil, aby se přesvědčil, zda druhá osoba souhlasí. V zákoně dále nechybí ani definice souhlasu, který je platný, pokud jej udělila osoba, jež souhlasí na základě své volby a má svobodu a schopnost tuto volbu učinit, a vyvratitelné a nevyvratitelné domněnky absence souhlasu. Skotská právní úprava trestného činu znásilnění je rovněž uvedena v samostatném zákoně o sexuálních trestných činech z roku 2009.¹⁴ Znásilnění se podle skotské právní úpravy dopustí ten, „kdo svým penisem a) bez souhlasu druhé osoby, b) bez rozumného předpokladu, že tato osoba souhlasí, penetruje, bez ohledu

⁹ Evropská komise, Výbor ministrů, Doporučení ohledně ochrany žen před násilím

¹⁰ Všeobecné doporučení OSN č. 35 ohledně genderově založeném násilí na ženách

¹¹ Úmluva Rady Evropy o prevenci a boji proti násilí na ženách a domácímu násilí

¹² LOV nr 2208 af 29/12/2020, Lov om ændring af straffeloven (zákon č. 2208 ze dne 29. 12. 2020), kterým se mění trestní zákoník (Straffeloven) dostupné na <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2020/2208>

¹³ Sexual Offences Act. Dostupné na <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents>

¹⁴ The Sexual Offences (Scotland) Act 2009. Dostupné na <https://www.legislation.gov.uk/asp/2009/9/contents>

na rozsah, úmyslně či v hrubé nedbalosti k tomu, zda dochází k penetraci, vagínu, konečník nebo ústa.“ Zajímavé je, že skotská právní úprava výslovně stanoví, že souhlas musí trvat po celou dobu penetrace.

Jak je z výše uvedeného stručného přehledu zjevné, každý stát, který již změnil definici znásilnění, přistoupil k formulaci příslušné skutkové podstaty odlišně. Ačkoli jsou právní úpravy rozdílné, shodují se na tom, že vyslovení explicitního souhlasu není nezbytné. Co se rozumí souhlasem některé státy v příslušné právní úpravě výslovně definují (např. Anglie, Wales, Skotsko) a některé státy tento výklad nechávají rozhodovací praxi.

Definice znásilnění založená na absenci souhlasu není veřejností přijímána pouze s nadšením, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale má také své kritiky. Většina kritiky směřuje k tomu, že přijetí koncepce tzv. konsensuálního pohlavního styku, může být ve svém výsledku k újmě poškozeného, protože se na něho zaměří veškerá pozornost, když se v rámci trestního řízení bude zkoumat jeho chování především před činem a během něj, zda s konkrétním jednáním pachatele vyslovil souhlas či nikoli. Tím může být odvedena pozornost od toho zásadního, tedy od chování pachatele.¹⁵ Poškozený by měl v rámci svého výsledku vysvětlit své myšlenkové pochody, reakce a dále to, jakým způsobem se cítil bezprostředně před činem, během něj a po něm. Právě to může být pro poškozeného značně stresující, neboť se v praxi častokrát setkáváme s poškozenými, kteří o spáchaném činu hovořit vůbec ani nechtějí. To by ve svém důsledku paradoxně mohlo část poškozených odradit od nahlášení prodělaného znásilnění, byť smyslem redefinice znásilnění je naopak uvědomit si, že k pohlavnímu styku musí být souhlas všech zúčastněných a současně posílit důvěru poškozených v činnost orgánů činných v trestním řízení.

3. Pojem znásilnění v České republice

Tolik diskutovaná redefinice skutkové podstaty trestného činu znásilnění by v České republice představovala *de facto* rozšíření pojmu znásilnění.

¹⁵ ERIKSSON, M. Defining Rape Emerging Obligations for States under International Law? s. 125-126.

Podle současné právní úpravy se znásilněním podle § 185 tr. zák. rozumí donucení jiného k pohlavnímu styku za použití násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy nebo zneužití bezbrannosti za tímto účelem. Doslovný jazykový výklad skutkové podstaty znásilnění uvedené v ustanovení § 185 tr. zák. se na první pohled může jevit jako příliš rigidní a postihující pouze zlomek jednání, která jsou v současné společnosti považována za znásilnění. Významnou roli zde však hraje judikatura soudů vyšších stupňů, kterou je pojem znásilnění vykládán poměrně extenzivně, jak bude rozebráno níže.

Pro trestný čin znásilnění je typická dvoufázovost jednání. První fáze spočívá v užití násilí, pohrůžky násilí, pohrůžky jiné těžké újmy nebo zneužití bezbrannosti. Druhou fází je samotné vykonání pohlavního styku. Znásilnění je dokonáno až ve chvíli vykonání pohlavního styku. Pokud by si pachatel vykonání pohlavního styku dobrovolně rozmyslel až po překonání vážně míněného odporu, trestnost pokusu znásilnění by podle § 21 odst. 3 tr. zák. zanikla. Pachatel by ovšem byl nadále trestně odpovědný za jednání, které stihl vykonat, přičemž typicky by se mohlo jednat o trestný čin vydírání podle § 175 tr. zák., těžké ublížení na zdraví podle § 145 tr. zák. nebo ublížení na zdraví podle § 146 tr. zák.¹⁶

Donucením k pohlavnímu styku se rozumí překonání vážně míněného, nikoli pouze předstíraného, odporu znásilňované osoby. Ščerba spatřuje podstatu donucení nejen v překonání nebo zamezení vážně míněného odporu oběti, ale také v překonání nebo zamezení nesouhlasu s pohlavním stykem.¹⁷ Donucení tedy zahrnuje prvek nesouhlasu poškozeného.¹⁸ Proto donucením není, pokud poškozený s pohlavním stykem souhlasí nebo nesouhlas pouze předstírá (například v rámci hry). Rovněž donucením není, jestliže poškozený po prvotním nesouhlasu dobrovolně svolí k pohlavnímu styku. V žádném z uvedených případů není naplněn znak jednání pachatele proti vůli poškozeného. Pokud ovšem poškozený přestane během znásilnění klást odpor, ať už z důvodu strachu, vyčerpanosti nebo zjevné bezvýslednosti projeveného odporu, jedná se stále o donucení. Z takového jednání poškozeného totiž nelze usuzovat ani na konkludentní svolení s pohlavním stykem. Postačuje, že pachateli musel být

¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 615-616

¹⁷ ŠČERBA, F. [§ 185] In: ŠČERBA, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

¹⁸ ŠÁMAL, P., GŘIVNA, T., BOHUSLAV, L., NOVOTNÝ, O., HERZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. a kol. Trestní právo hmotné. 9. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 709.

zjevný nesouhlas poškozeného s jeho jednáním.¹⁹ Obdobně lze považovat za donucení i případy, v nichž pachatel svým jednáním navodí situaci, která pro poškozeného představuje těžkou újmu, a poškozený za trvání této situace, pod vlivem této újmy a ve snaze ukončit ji svolí k pohlavnímu styku s pachatelem.²⁰

Pro posouzení, zda v konkrétním případě došlo k donucení je skutečnost, zda pachatel věděl o tom, že oběť s pohlavním stykem či s jeho pokračováním nesouhlasí. Pokud by bylo zjištěno, že pachatel o nesouhlasu poškozeného nevěděl, nemohl by naplnit subjektivní stránku znásilnění. Vědomost pachatele o nesouhlasu poškozeného je v praxi dovozována nejen z aktivního fyzického odporu poškozeného, volání o pomoc, pokusu o útěk či proseb k pachateli, aby zanechal dalšího jednání, ale také z jiných okolností. Například z intenzity použitého násilí, z charakteru použitých výhrůžek, které poškozeného paralyzují nebo přesvědčují o bezvyslednosti případného odporu.²¹ Vědomým překonáním odporu je například situace, v níž poškozený tzv. zamrzne v důsledku stresu či strachu, není schopen jakékoli verbální komunikace a svůj nesouhlas projevuje například pouze změnou polohy těla znemožňující provedení soulože (tzv. zaujetí pasivní obranné pozice). Znak donucení je v takových případech zpravidla naplněn, když pachatel násilně změní polohu poškozeného tak, aby mohl souložit vykonat.²²

Použitím násilí se rozumí použití fyzické síly k překonání nebo zamezení kladeného či očekávaného odporu. Násilí může směřovat nejen proti osobě, na níž má být pohlavní styk vykonán, ale také proti jiné osobě, kdy pachatel užije násilí jako prostředek ovlivnění vůle oběti. Není zde přitom určena žádná minimální intenzita násilí užitého k překonání odporu. Podmínka užití násilí je tak splněna i v případech, ve kterých je například z důvodu fyzické převahy dostačující i menší intenzita útoku spočívající v posouvání nebo přidržování hlavy, ruky.²³ Násilí může směřovat také vůči věci, neboť i rozbitím věci či jen pohrůžkou rozbití věci může být dosaženo záměru pachatele přimět jiného k pohlavnímu styku.²⁴ Ve smyslu výkladového

¹⁹ Například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2016, sp. zn. 6 Tdo 759/2016.

²⁰ ŠČERBA, F. [§ 185] In: ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

²¹ ŠČERBA, F. [§ 185] In: ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. srpna 2021, sp. zn. 8 Tdo 699/2021 obdobně též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2011, sp. zn. 4 Tdo 307/2011.

²³ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. března 2013, sp. zn. 6 To 3/2013.

²⁴ WEISS, P. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010, s. 517.

ustanovení § 119 trestního zákoníku se za násilí považuje také uvedení oběti do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným obdobným způsobem. Jedná se zpravidla o úmyslné podání léků, omamných či psychotropních látek v úmyslu přivést oběť do stavu bezbrannosti a tím jí zamezit v kladení odporu.²⁵

Ke spáchání trestného činu znásilnění ovšem není nutné vůbec násilí použít. K naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu znásilnění postačí pouhá pohrůžka násilí. Pohrůžkou násilí se rozumí taková pohrůžka, z níž je zřejmé, že pokud se napadená osoba nepodrobí vůli útočnicka, násilí bude vykonáno ihned anebo někdy v budoucnosti.²⁶ Tento pojem v sobě tedy zahrnuje bezprostřední i budoucí pohrůžku násilí, na rozdíl od právní úpravy účinné do 31. prosince 2009, kterou byla vyžadována pouze pohrůžka bezprostředního násilí. Při pohrůžce budoucího násilí není vyžadován osobní kontakt pachatele s obětí. Taková pohrůžka může být učiněna prostřednictvím telefonu, emailu, sms zprávy, sociálních sítí apod. Pokud byla pohrůžka násilí učiněna v minulosti některým ze způsobů umožňujících distanční způsob komunikace, nemusí být útočnickem zopakována při osobním kontaktu s obětí a oběť ani nemusí klást další odpor – to platí obzvláště v případech, že oběť útočnicka zná a nepochybuje, že by jednání uskutečnil. Stejně jako násilí i pohrůžka násilí může směřovat i vůči odlišné od osoby, na níž má být pohlavní styk vykonán, tak i vůči zvířeti či věci. Vždy však musí být z pohrůžky násilí patrné, že pokud se oběť vůli útočnicka nepodrobí, násilí bude použito.²⁷ Pohrůžka násilí nemusí být vyjádřena slovně, může vyplývat z konkludentního jednání útočnicka, ze kterého je zřejmé, že užije násilí, pokud mu oběť nevyhoví. Typickým příkladem konkludentní pohrůžky násilí je manipulace se zbraní tak, aby bylo zřejmé, že by ji útočnick mohl použít.²⁸

Vedle pohrůžky násilí dále zákonodárce rozlišuje pohrůžku jiné těžké újmy. Skutková podstata znásilnění tedy pamatuje na skutečnost, že pachatel může působit na vůli oběti i jinak, než pouze hroznou újmy na životě a zdraví. Pojem „jiná těžká újma“ v sobě zahrnuje nespočet různorodých jednání pachatele, která jsou způsobilá oběti způsobit újmu (hrozba snížení mzdy, zastavení vyplácení sociálních dávek, vypovězení nájmu bytu apod.²⁹), újmu na cti a dobré

²⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1307.

²⁶ ŠČERBA, F. [§ 185] In: ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

²⁷ Zpráva Nejvyššího soud ČSSR ze dne 19. ledna 1982, sp. zn. Tpjf 158/80.

²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2012, sp. zn. 8 Tdo 521/2012, č. 32/2013 Sb. rozh. tr.

²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. září 2017, sp. zn. 8 Tdo 1028/2017.

pověsti (např. hrozba zveřejnění intimních fotografií či videozáznamů, zveřejnění podrobností o intimním životě oběti, sdělení nežádoucích informací okolí oběti, zahájení trestního stíhání oběti) nebo mohou směřovat k rozvratu manželství či jinému výraznějšímu narušení partnerského života (např. hrozba sdělením informace o nevěře partnerovi oběti).³⁰ Výčet jednání pachatele, která jsou způsobilá oběti způsobit „jinou těžkou újmu“, je neustále rozšiřován rozhodovací praxí tuzemských soudů. Vždy ovšem musí být splněn požadavek, aby při pohrůžce jiné těžké újmy se újma jako těžká jevila objektivně a oběť ji také jako těžkou újmu pocítovala. Dále musí jít o jednání neoprávněné, tedy takové, k němuž není pachatel oprávněn.³¹ V nedávné době bylo shledáno jednání pachatele spočívající v hrozbě dítěti, že rodičům oznámí nevhodné chování tohoto dítěte³², za způsobilé přivodit oběti (dítěti) jinou těžkou újmu.

Trestný čin znásilnění lze spáchat kromě použití donucení i tak, že pachatel k vykonání pohlavního styku zneužije bezbrannosti oběti.

Bezbranností se rozumí takový stav, ve kterém poškozený nemůže klást odpor nebo není s ohledem k okolnostem činu schopen projevit svou vůli.³³ Stav bezbrannosti může být způsobem řadou okolností jako je například opilost, užití drog, spoutání, svázání, hluboký spánek, vysoká horečka nebo duševní choroba.

Rozlišujeme několik druhů bezbrannosti, a to absolutní, psychickou a fyzickou. O stav absolutní bezbrannosti se jedná, pokud poškozený není schopen kontroly vlastního těla i projevu vůle a z toho důvodu není schopen reagovat na jednání pachatele. Jde o případy bezvědomí, hlubokého spánku, mdlob, hypnózy či intoxikace alkoholem či omamnými a psychotropními látkami. Za psychickou bezbrannost jsou považovány případy, v nichž poškozený vnímá okolní svět, ale není schopen pochopit podstatu a význam jednání pachatele, které směřuje k vykonání pohlavního styku. Psychická bezbrannost tak může být dána například nízkým věkem či mentální zaostalostí poškozeného. Fyzicky bezbranný je ten poškozený, který plně vnímá danou situaci a správně chápe význam jednání pachatele,

³⁰ ŠČERBA, F. [§ 185] In: ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. července 1978, sp. zn. 7 Tz 33/78, č. 10/1979 sb. rozh. tr.

³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. ledna 2017, sp. zn. 6 Tdo 44/2017.

³³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. března 1994, sp. zn. 3 To 105/93, č. 43/1994-II sb. rozh. tr.

ale není schopen se jakkoli bránit či jinak realizovat svou vůli, přestože by chtěl, a to typicky v důsledku spoutání, ochrnutí či znehybnění na lékařském křesle při gynekologickém či urologickém vyšetření.³⁴

O bezbrannost nejde, je-li poškozený na pachateli závislý a v určitém smyslu je na něj odkázán, ale má stále zanechán určitý prostor pro svobodné rozhodování. Zneužití závislosti je jedním ze znaků skutkové podstaty trestného činu sexuálního nátlaku podle § 186 tr. zák., nikoli trestného činu znásilnění ve smyslu § 185 tr. zák. Uvedení poškozeného v omyl nebo zneužití jeho omylu není považováno za zneužití bezbrannosti. Proto není postihováno jako znásilnění, nýbrž jako poškození cizích práv podle § 181 tr. zák. Jako znásilnění tak v minulosti nebyl posouzen případ, v němž rozespalá žena považovala pachatele, který vnikl do jejího bytu a následně s ním měla pohlavní styk, za svého manžela,³⁵ nebo případ osahávání oběti, který pachatele mylně pokládala za lékaře.³⁶

4. Návrh změny definice znásilnění

Zejména v posledních měsících zintenzivnila debata odborné i laické veřejnosti nad možnou redefinicí skutkové podstaty trestného činu znásilnění podle § 185 tr. zák. Diskuze byly iniciovány především neziskovými organizacemi věnujícími se pomoci obětem sexualizovaného násilí, a to v souvislosti s probíhající redefinicí skutkových podstat trestných činů znásilnění (či obdobných skutkových podstat) napříč evropskými státy.

O tom, že se jedná o vsutku aktuální téma rezonující napříč celou společností svědčí například skutečnost, že od února letošního roku je možné podepsat petici na podporu změny definice znásilnění pořádanou organizacemi Amnesty International a Konsent. Petici mělo dosud podepsat 16 tisíc lidí. Aktuálně se problematikou redefinice skutkové podstaty trestného činu znásilnění zabývá Podvýbor Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky pro problematiku domácího a sexuálního násilí. Naposledy se Podvýbor sešel dne 12. dubna 2023 a jednal o tom, jak pokročily přípravy legislativních změn. Počáteční práce na redefinici znásilnění již započaly. Dne 30. března 2023 Výbor pro prevenci domácího násilí

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. srpna 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011, č. 24/2013 sb. rozh. tr. nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. srpna 2016, sp. zn. 8 Tdo 1015/2016.

³⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 14. září 1978, sp. zn. 4 Tz 62/78, č. 36/1979 sb. rozh. tr.

³⁶ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. ledna 1996, sp. zn. 4 To 984/95, č. 56/1996 Sb. rozh. tr.

a násilí na ženách, Úřad vlády České republiky, odbor rovnosti žen a mužů (dále jen „Výbor“) schválil usnesení, kterým upozornil na potřebu redefinice trestného činu znásilnění tak, že jeho podstatou bude absence souhlasu oběti s pohlavním stykem. Výbor navrhl, aby vymezení skutkové podstaty trestného činu znásilnění podle § 185 tr. zák. bylo upraveno tak, aby obsahovalo explicitní odkaz na absenci souhlasu, a doporučil Radě vlády pro rovnost žen a mužů, aby doporučila ministru spravedlnosti předložit Vládě České republiky návrh novely trestního zákoníku ve smyslu přijatého usnesení.

Návrh k redefinici znásilnění má reagovat na nedostatky stávajícího vymezení skutkové podstaty trestného činu znásilnění, které je založeno na násilí, pohrůžce násilí, pohrůžce jiné těžké újmy či zneužití bezbrannosti a neumožňuje v některých případech postihnout různé formy sexuálního násilí. Výbor spatřuje jako problematické zejména situace, v nichž nedojde k použití (souhrnně) násilí ze strany pachatele a poškozený se současně nenachází ve stavu bezbrannosti.

Výbor výslovně poukazuje na praktický problém subsumpce případu, ve kterém poškozený tzv. zamrzne v důsledku psychické reakce poškozeného na agresivní jednání pachatele a není schopen se bránit, pod současnou definici znásilnění. Návrh na redefinici znásilnění si klade za cíl vyřešit tento problém tím, že nově by mělo být znásilnění pojmově založeno na absenci souhlasu, nikoli na použití násilí.

Návrh na redefinici znásilnění je dále podpořen skutečností, že se především pod vlivem mezinárodních lidskoprávních standardů postupně opouští koncepce znásilnění jako silou vynuceného pohlavního styku a přechází se ke koncepci nekonsensuálního pohlavního styku. Na nutnost zabývat se tím, zda poškozený k pohlavnímu styku udělil souhlas či nikoli, upozornil již Evropský soud pro lidská práva v rozhodnutí M. C. proti Bulharsku ze dne 4. prosince 2003, č. 39272/98. V citovaném rozhodnutí soud konstatoval, že přestože smluvní strany požívají široky prostor pro uvážení ve vztahu k trestněprávní definici znásilnění, musí zajistit, aby vyšetřování znásilnění bylo zaměřeno na otázku nesouhlasu s pohlavním stykem namísto otázky spojené s použitím síly či překonání odporu. Přechod ke koncepci

znásilnění založené na absenci souhlasu již v roce 2017 doporučil smluvním stranám rovněž Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen.³⁷

Dalším argumentem ke změně definice znásilnění tak, aby bylo založeno na absenci souhlasu, je skutečnost, že k témuž kroku v posledních letech přistoupila řada evropských zemí (např. Dánsko, Německo, Belgie, Spojené království, Irsko či Švédsko) a chystá se k němu pravděpodobně i Slovensko, kde rovněž probíhá diskuze nad přistoupením ke (non)konsenzuálnímu pojetí znásilnění. Dále Výbor odkazuje i na aktuální legislativní iniciativu Evropské komise. Konkrétně poukazuje na návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o potírání násilí na ženách a domácího násilí v čl. 5 odst. 1 požaduje, aby členské státy zajistily, že nekonsenzuální styk (se ženou) bude považován za trestný čin.

Závěrem usnesení Výbor uvádí samotný návrh nového znění základní skutkové podstaty trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1 tr. zák.

Stávající znění § 185 odst. 1 tr. zák.:

*Kdo jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku,
nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti,
bude potrestán na šest měsíců až pět let.*

Výborem navrhované znění § 185 odst. 1 tr. zák.:

Kdo na jiném bez jeho souhlasu vykoná pohlavní styk, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

Výbor návrh na redefinici znásilnění odůvodňuje potřebou reagovat na nedostatky stávající právní úpravy trestného činu znásilnění, které neumožňuje postihovat různé formy znásilnění. Výslovně je v návrhu poukázáno na problém s tzv. zamrznutím poškozeného, který se v důsledku toho není schopen bránit. Jak je rozebráno v kapitole třetí Nejvyšší soud se svou judikaturou přiklonil k požadavku zkoumat souhlas či nesouhlas poškozeného s pohlavním stykem a přiblížil se tak aktuálnímu trendu, a to, aniž by bylo nutné zasahovat do zákonného znění skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Soudům prvních stupňů

³⁷ Doporučení Výboru OSN č. 35 z roku 2017.

je však vytýkáno, že ne vždy se judikaturou Nejvyššího soudu řídí³⁸ a tzv. zamrznutí poškozeného není vždy vykládáno jako stav bezbrannosti. Redefinice by proto měla přístup soudů sjednotit a autoritativně určit, které případy jsou znásilněním a které nikoli. Nové znění skutkové podstaty však s sebou může přinášet zase jiné výkladové problémy.

Navrhované nové znění § 185 odst. 1 tr. zák. lze z hlediska ústavního požadavku na dostatečnou určitost trestněprávních norem (*nullum crimen sine lege certa*) za poněkud vágní a v tomto ohledu nedostačující. Ačkoli je v něm uvedeno, že se znásilnění dopustí ten, kdo na jiném bez jeho souhlasu vykoná pohlavní styk, není zřejmé, co vše se samotným souhlasem rozumí a k čemu přesně má být udělen. Výbor se nikterak nezabýval tím, zda musí být souhlas udělen výslovně či jej stačí vyjádřit konkludentně. Bylo by nanejvýš vhodné, aby zákonná definice vykládala souhlas jako určitý dobrovolně udělený souhlas, který je prost jakéhokoli nátlaku. Zároveň by souhlas měl být učiněn osobou způsobilou k udělení takového souhlasu. Způsobilost k udělení souhlasu by bylo možné hodnotit vzhledem k věku poškozeného, jeho schopnosti porozumět situaci a zhodnotit možné následky.

Ačkoli jsou v současnosti vedeny časté diskuze nad změnou definice znásilnění, je s podivem, že se Výbor v navrhovaném znění ani v jeho odůvodnění nezabývá tím, k čemu konkrétnímu se má souhlas vztahovat. Z návrhu nového znění skutkové podstaty trestného činu znásilnění není zřejmé, zda se má souhlas vztahovat pouze k pohlavnímu styku nebo také k jeho formě (pohlavní styk odlišný od soulože, soulož, způsob srovnatelný se souloží atd.) a samotnému způsobu provedení. Pokud by se měl souhlas vztahovat obecně pouze k pohlavnímu styku, nejeví se takové pojetí jako dostatečné. Pokud máme následovat současný trend spočívající v redefinici skutkové podstaty trestného činu znásilnění, považuji za vhodné, aby se souhlas vztahoval nejen k pohlavnímu styku obecně, ale také k jeho konkrétní formě a způsobu provedení, intenzitě apod., a to proto, že se v praxi můžeme setkat s případy, v nichž poškozený s pohlavním stykem souhlasil, avšak nesouhlasil až s konkrétním způsobem provedení či s intenzitou provedení. Pravděpodobně nejaktuálnějším případem je medializovaný případ jednání muže z Domažlicka.³⁹ Muž měl znásilnit tehdejší přítelkyni tím, že během dobrovolných sexuálních aktivit zasunul do vaginy přítelkyně kartáček na zuby zabalený v kondomu, což se žena dozvěděla až následně, když si odkryla zakryté oči. Pachatel

³⁸ Srov. JEŽKOVÁ, V. *Jen ano je ano. Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*, s. 8-16.

³⁹ Srov. například <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-muz-pri-sexu-zaskocil-partnerku-kartackem-v-kondomu-odsoudili-ho-za-znasilneni-40423644>

nedbal následného nesouhlasu poškozené s touto aktivitou a pokračoval v ní dál. I v tomto jednání bylo soudem prvního stupně shledáno znásilnění, což je důkazem, že současná právní úprava fakticky již nyní postihuje jednání spočívající v nekonsensuálním pohlavním styku, jeho případném odvolání a nesouhlas s určitou sexuální praktikou, byť samotný požadavek na udělení souhlasu není obsažen ve skutkové podstatě trestného činu znásilnění.

Domnívám se, že by redefinice skutkové podstaty trestného činu znásilnění mohla prohloubit již tak obtížné dokazování. V praxi řešené případy by byly posuzovány optikou tzv. slovo poškozeného proti slovu obviněného. Být je v rámci trestního řízení vedeného o znásilnění výpověď poškozeného klíčová, pouze na samotném tvrzení, že došlo k pohlavnímu styku bez souhlasu, by nemohl být pachatel odsouzen. Obávám se, že by v takových případech mohlo dojít k faktickému obrácení materiálního důkazního břemene v trestním řízení, které by přešlo ze státního zástupce na obviněného, který by byl nucen prokazovat svou nevinu.⁴⁰ Tím by byly porušeny základní zásady trestního řízení v čele se zásadou presumpce nevinu⁴¹ (srov. § 2 odst. 2 trestního řádu). Ačkoli by dokazování stran existence či absence souhlasu s pohlavním stykem mohlo usnadnit zakotvení vyvratitelných i nevyvratitelných domněnek po vzoru právní úpravy znásilnění v Anglii a Walesu, opět by takovou úpravou bylo pravděpodobně dosaženo faktického obrácení důkazního břemene. V případě vyvratitelných domněnek by totiž obviněný musel takovou domněnku vyvrátit a tím prokázat svou nevinu. V případě nevyvratitelných domněnek by prostor k jejich vyvrácení, a tedy k prokázání nevinu obviněného nebyl ponechán vůbec. Proto by bylo nutné nevyvratitelné domněnky, že souhlas poškozeného k pohlavnímu styku nebyl dán, koncipovat jednoznačně a vykládat spíše restriktivně.

Z výše uvedeného je zřejmé, že samotná redefinice skutkové podstaty trestného činu znásilnění nevyřeší všechny problémy, které s tímto trestným činem souvisejí. Nestačí pouhá změna definice znásilnění, ale je nutné trestní zákoník doplnit o příslušná výkladová ustanovení přinejmenším podávají najisto, co se rozumí souhlasem a kdo jej může udělit. Ponechání výkladu souhlasu na judikatuře vyšších soudů se mi nejeví jako správné

⁴⁰ K důkaznímu břemenu v trestním řízení srov. PELC, V. Důkazní břemeno v trestním řízení. In: JELÍNEK, J. a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, str. 118 a násl.

⁴¹ K výkladu zásady presumpce nevinu blíže např. MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 207 a násl.

řešení, neboť by alespoň zpočátku vneslo určitou nejistotu, a to jak vůči poškozenému, tak pachateli.

Podle četných vyjádření neziskových organizací podporujících redefinici znásilnění, by tato změna měla přispět rovněž k větší důvěře poškozených v orgány činné v trestním řízení, uvědomění si, že pohlavní styk bez souhlasu je znásilněním a ve svém důsledku by je měla motivovat v častější oznamování této mnohdy latentní trestné činnosti. Domnívám se, že k dosažení tohoto účelu daleko více, než redefinice znásilnění přispěje šíření osvěty ve společnosti a ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení pořádání edukativních školení zaměřených na specifika jednání s oběťmi znásilnění.

5. Závěr

Redefinice skutkové podstaty trestného činu znásilnění má být reakcí na nedostatky stávající zákonné úpravy trestného činu znásilnění uvedené v § 185 odst. 1 tr. zák., která neumožňuje postihovat některé formy znásilnění. Nejčastěji je tak diskutováno ve vztahu k vykonání pohlavního styku na druhé osobě bez jejího souhlasu a ve vztahu k případům, ve kterých poškozený v reakci na jednání pachatele tzv. zamrzne a není tak schopen projevit svůj nesouhlas s pohlavním stykem.

Současná právní úprava trestného činu znásilnění ovšem již znak souhlasu obsahuje, byť ve formulaci skutkové podstaty tohoto trestného činu není výslovně uveden. Pokud je v trestním řízení prokázáno, že pachatel poškozeného donutil násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy či zneužil jeho bezbrannosti, je patrné, že v takovém případě pachatel vykonal pohlavní styk, aniž by s takovým jednáním poškozený souhlasil. Tento výklad dále rozvíjí a pojem znásilnění *de facto* rozšiřuje Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi. Současná judikatura již nevyžaduje, aby poškozený kladl fyzický odpor před či během znásilnění, naopak pro naplnění znaku násilí postačí pouze vážně míněný nesouhlas či projevení nevole poškozeného s pohlavním stykem.⁴² Na podkladě těchto rozhodnutí již byli odsouzeni i pachatelé, kteří při útoku použili násilí jen malé či téměř žádné intenzity, případně poškození ani nekladly přílišný odpor. I v České republice je tedy možné zaznamenat určitý

⁴² Srov. konstantní judikaturu Nejvyššího soudu např. v jeho usnesení ze dne 26. listopadu 2020, sp. zn. 3 Tdo 1153/2020, usnesení ze dne 25. března 2020, sp. zn. 3 Tdo 1558/2019, usnesení ze dne 20. prosince 2017, sp. zn. 3 Tdo 1498/2017, usnesení ze dne 27. září 2017, sp. zn. 3 Tdo 1052/2017.

trend, když se pozornost obrací od odporu poškozeného k jeho vážně míněnému nesouhlasu s pohlavním stykem.

V návrhu Výboru na přijetí změny definice skutkové podstaty trestného činu znásilnění je dále uvedeno, že je za současného stavu právní úpravy problematické posuzovat jako znásilnění ty případy, v nichž se u poškozeného projeví obranný mechanismus na jednání pachatele v podobě tzv. zamrznutí, který proto není schopen projevit nesouhlas. I takové případy však mohou skončit odsouzením pachatele. Nejvyšší soud usnesením ze dne 4. srpna 2021, sp. zn. 8 Tdo 699/2021 odmítl dovolání obžalovaného, který jako řidič taxislužby zastavil na málo frekventovaném místě a požadoval po poškozené peníze za odvoz. Následně požadoval zaplacení zakázky sexem, využil šoku a překvapení poškozené a své fyzické převahy, přešel z místa řidiče do zadní části vozidla, kde poškozené roztáhl nohy a položil ji na sedadlo do polohy na zádech. Poškozená byla touto stresovou situací tak paralyzována, že nedokázala adekvátně reagovat ani se bránit, protože v důsledku reakce na stres došlo k jejímu útlumu a znehybnění, čehož obžalovaný využil, vyhrnul jí šaty a vykonal na ní nechráněnou vaginální soulož. V řízení před soudem prvního stupně⁴³ bylo znaleckým posudkem prokázáno, že se u poškozené skutečně jednalo o útlum a znehybnění označované jako tzv. zamrznutí. Obžalovanému musela být s ohledem na takovou reakci zřejmá nevole poškozené s jeho jednáním, což stačilo k naplnění znaku násilí, a to, přestože nedošlo k užití zjevného fyzického násilí. Nejvyšší soud k závěrům soudů nižších stupňů doplnil, že poškozená dala jednoznačně najevo svůj nesouhlas s jednáním obžalovaného, přestože výslovně ničeho neřekla. Poškozená tak učinila mlčky svým chováním, když se reflexivně stáhla do klubíčka předtím, než k ní obžalovaný přešel. Zaujetí takové pozice přinejmenším znesnadňující vykonání soulože lze považovat za projev nesouhlasu. Obžalovaným byl oproti tomu naplněn znak použití násilí, když poškozenou uvedl do jiné pozice umožňující vykonání soulože.

Domnívám se proto, že současná formulace skutkové podstaty trestného činu znásilnění je dostačující a postihuje totožná jednání, jaká mají být postihována po změně definice znásilnění. Zároveň jsem poněkud skeptická, co se týče avizovaného zlepšení procesní situace poškozených. S ohledem na probíhající trend, v rámci, něhož evropské státy postupně opouštějí definici znásilnění založenou na použití násilí a přistupují k redefinici znásilnění založené na absenci souhlasu, lze očekávat, že ani Česká republika nebude výjimkou a do formulace skutkové podstaty bude znak souhlasu včleněn. V případě započetí dalších redefiničních prací

⁴³ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 15. července 2020, sp. zn. 2 T 53/2018.

je však nezbytné nezapomenout také na osobu obviněného, který v souladu se zásadou presumpce nevinu není povinen prokazovat svou nevinu a případné zavedení obráceného důkazního břemene by bylo rozporné právě s touto zásadou, a to ať už by bylo zavedeno obecně či výlučně ve vztahu k trestnému činu znásilnění.

Závěrem považuji za vhodné zdůraznit, že v současnosti existují problémy související se znásilněním a brutálním sexuálním násilím, které však zmíněné snahy o redefinici nechávají tak trochu stranou. Jedná se například o relativně nově diskutovanou problematiku *stealthingu*. Tento termín je definován jako odstranění prezervativu potají před nebo v průběhu pohlavního styku, a to v případě, v němž druhá osoba souhlasila se stykem pouze v případě jeho použití.⁴⁴ Původně byl tento pojem spojován především s homosexuálními páry. Nyní se však *stealthing* zcela správně vztahuje i k pohlavním stykům heterosexuálních (nebo jinak sexuálně orientovaných) párů. Tento problém v současnosti rezonuje napříč světem.⁴⁵ S ohledem na skutečnost, že se jedná o poměrně nově zjištěný jev, nepanuje mezi jednotlivými státy shoda na tom, zda se v případě sundání prezervativu bez souhlasu druhého partnera jedná o znásilnění či zda má být takové jednání postihováno jiným trestným činem. V České republice se *stealthingu* nevěnuje téměř žádná pozornost⁴⁶, což bude v budoucnu potřeba napravit, neboť právě stávající právní úprava je na případný postih *stealthingu* nedostačující. Předmětné jednání nenaplnuje veškeré znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění ani žádného jiného trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Pravděpodobně by bylo možné takové jednání označit za trestný čin poškození cizích práv, neboť by pachatel buď poškozeného uvedl v omyl, že bude mít během soulože prezervativ, nebo využil omylu poškozeného, že prezervativ při souloži má. S ohledem na povahu tohoto jednání, které může být v konkrétním případě velmi závažné, pro poškozeného zraňující a mnohdy vnímané obdobně jako samotné znásilnění, se domnívám, že by bylo možné uvažovat o vytvoření

⁴⁴ HATCH, J. *Inside The Online Community Of Men Who Preach Removing Condoms Without Consent*. Huffpost [online]. Dostupné z: https://www.huffpost.com/entry/inside-the-online-community-of-men-who-preach-removing-condoms-without-consent_n_58f75eb2e4b05b9d613eb997

⁴⁵ Například <https://wave.rozhlas.cz/sundani-kondomu-pri-pohlavnim-styku-bez-souhlasu-druhe-osoby-je-v-kalifornii-8595292>; <https://www.ceska-justice.cz/2023/04/tajne-sundani-kondomu-muze-byt-posuzovano-i-jako-znasilneni-rozhodl-nemecky-soud/>; https://refresher.cz/124315-Sundani-kondomu-bez-souhlasu-druheho-Australsky-stat-chce-trestat-stealthing-hrozit-bude-i-dozivoti?utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=sekce-z-internetu; <https://refresher.cz/132852-Nizozemsko-Muz-byl-odsouzen-za-stealthing-Behem-sexu-si-sundal-kondom-bez-souhlasu-partnerky>;

⁴⁶ <https://zena.aktualne.cz/ten-kondom-si-nesvlikej-proc-by-se-mel-tzv-stealthing-krimin/r~27bc7340366211ec8a900cc47ab5f122/>

samostatné skutkové podstaty postihující výlučně tento či další obdobný podvod v sexuální (intimní) oblasti.

6. Seznam použité literatury

Knížní publikace

1. ERIKSSON, M., *Defining Rape Emerging Obligations for States under International Law?* Örebro University, 2010. ISBN 978-91-7668-730-7. [cit. 23.9.2022]. Dostupné z: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:317541/FULLTEXT02>
2. JEŽKOVÁ, V., *Jen ano je ano. Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy.* Praha: proFem, o.p.s., 2017. ISBN: 978-80-904564-9-5.
3. MCGLYNN, C., MUNRO, V., *Rethinking Rape Law: International and Comparative Perspectives.* London: Routledge, 2010. ISBN 978-0-415-55027-7. [cit. 17.3.2022]. Dostupné z: <https://www.routledge.com/Rethinking-Rape-Law-International-and-ComparativePerspectives/McGlynn-Munro/p/book/9780415610667>
4. MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces.* Praha: Leges, 2019, 337. ISBN 978-80-7502-387-2.
5. PELC, V. Důkazní břemeno v trestním řízení. In: JELÍNEK, J. a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces.* Praha: Leges, 544 s. ISBN 978-80-7502-287-5.
6. VESTERGAARD, J., *The rape law revision in Denmark: Consent or voluntariness as the key criterion?* Bergen Journal of Criminal Law & Criminal Justice [online]. 2020, 8(2), 5-32. Dostupné z: <https://boap.uib.no/index.php/BJCLCJ/article/view/3237/3134>
7. ŠÁMAL, P., GRIVNA, T., BOHUSLAV, L., NOVOTNÝ, O., HERZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. a kol. *Trestní právo hmotné.* 9. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, 1204 s. ISBN 978-80-7598-764-8.
8. ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní zákoník. Komentář.* 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, 3632 s. ISBN 978-80-7400-428-5.
9. ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, 3376 s. ISBN 978-80-7400-807-8.
10. WEISS, P., *Sexuologie.* Praha: Grada, 2010, 744 s. ISBN 978-80-2472-492-8.

Seznam použité judikatury

1. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, M. C. proti Bulharsku ze dne 4. prosince 2003, sp. zn. 39272/98.
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 14. září 1978, sp. zn. 4 Tz 62/78, č. 36/1979 sb. rozh. tr.

3. Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 1. 1982, č. Tpjf 158/80.
4. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. března 1994, sp. zn. 3 To 105/93, č. 43/1994-II sb. rozh. tr.
5. Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. ledna 1996, sp. zn. 4 To 984/95, č. 56/1996 sb. rozh. tr.
6. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2011, sp. zn. 4 Tdo 307/2011.
7. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. srpna 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011, č. 24/2013 sb. rozh. tr.
8. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2012, sp. zn. 8 Tdo 521/2012, č. 32/2013 sb. rozh. tr.
9. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci, sp. zn. 6 To 3/2013.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014.
11. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2016, sp. zn. 6 Tdo 759/2016.
12. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. srpna 2016, sp. zn. 8 Tdo 1015/2016.
13. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. ledna 2017, sp. zn. 6 Tdo 44/2017.
14. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. září 2017, sp. zn. 8 Tdo 1028/2017.
15. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2017, sp. zn. 3 Tdo 1052/2017.
16. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2017, sp. zn. 3 Tdo 1498/2017.
17. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. března 2020, sp. zn. 3 Tdo 1558/2019.
18. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 15. července 2020, sp. zn. 2 T 53/2018.
19. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2020, sp. zn. 3 Tdo 1153/2020.

Seznam použitých právních předpisů

1. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
3. Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, COM/2022/105, ze dne 8. března 2022.
4. Úmluva Rady Evropy o ochraně lidských práv a základních svobod, č. 209/1992 Sb.
5. Evropská komise, Výbor ministrů, Doporučení ohledně ochrany žen před násilím.
6. Všeobecné doporučení OSN č. 35 ohledně genderově založeném násilí na ženách.
7. Úmluva Rady Evropy o prevenci a boji proti násilí na ženách a domácímu násilí.

8. LOV nr 2208 af 29/12/2020, Lov om ændring af straffeloven (zákon č. 2208 ze dne 29. prosince 2020), kterým se mění trestní zákoník (Straffeloven). [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/2208>
9. Sexual Offences Act. [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents>
10. The Sexual Offences (Scotland) Act 2009. [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/asp/2009/9/contents>

Seznam internetových zdrojů

1. Aktivisté prosazují změnu definice znásilnění. Petici již podepsalo 16 tisíc lidí. Irozhlas.cz. [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/definice-znasilneni-zakon-chce-souhlas-amnesty-international-konsent_2302221230_dno
2. BISKUP, P. Muž při sexu zaskočil partnerku kartáčkem v kondomu. Odsoudili ho za znásilnění. Novinky.cz [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-muz-pri-sexu-zaskocil-partnerku-kartackem-v-kondomu-odsoudili-ho-za-znasilneni-40423644>
3. ELŠÍKOVÁ, K. Tajné sundání kondomu při sexu. V Česku tabu, v zahraničí sexuální útok s roky vězení. Zena.aktualne.cz [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: <https://zena.aktualne.cz/ten-kondom-si-nesvlikej-proc-by-se-mel-tzv-stealthng-krimin/r~27bc7340366211ec8a900cc47ab5f122/>
4. HATCH, J. Inside The Online Community Of Men Who Preach Removing Condoms Without Consent. Huffpost. [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: https://www.huffpost.com/entry/inside-the-online-community-of-men-who-preach-removing-condoms-without-consent_n_58f75eb2e4b05b9d613eb997
5. HOBZOVÁ, I. Sundání kondomu bez souhlasu druhého: Australský stát chce trestat stealthng, hrozit bude i doživotí. [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: https://refresher.cz/124315-Sundani-kondomu-bez-souhlasu-druheho-Australsky-stat-chce-trestat-stealthng-hrozit-bude-i-dozivoti?utm_source=www.seznam.cz&utm_medium=sekce-z-internetu
6. Lidskoprávní organizace požadují změnu definice znásilnění. Ceskenoviny.cz. [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2329373>

7. Nizozemsko: Muž byl odsouzen za stealthing. Během sexu si sundal kondom bez souhlasu partnerky. Refresher.cz [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: <https://refresher.cz/132852-Nizozemsko-Muz-byl-odsouzen-za-stealthing-Behem-sexu-si-sundal-kondom-bez-souhlasu-partnerky>
8. PASEKOVÁ, E. Tajné sundání kondomu může být posuzováno i jako znásilnění, rozhodl německý soud. Ceska-justice.cz [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/04/tajne-sundani-kondomu-muze-byt-posuzovano-i-jako-znasilneni-rozhodl-nemecky-soud/>
9. Rambousková, M. Znásilnění jako sex bez souhlasu. Na redefinici tlačí odborníci i politici. Seznamzpravy.cz. [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-znasilneni-jako-sex-bez-souhlasu-na-redefinici-tlaci-odbornici-i-politici-229451>
10. SZÁSZOVÁ, J. Sundání kondomu při pohlavním styku bez souhlasu druhé osoby je v Kalifornii nově nezákonné. Rozhlas.cz [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/sundani-kondomu-pri-pohlavnim-styku-bez-souhlasu-druhe-osoby-je-v-kalifornii-8595292>
11. Už 14 evropských států napravilo definici znásilnění. Ostatní ji zvažují nebo brzdí. Amnesty international. [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/5508/uz-14-evropskych-statu-napravilo-definici-znasilneni-ostatni-ji-zvazuji-nebo-brzdi>
12. VLKOVÁ T. Redefinici znásilnění si přeje většina žen. Mýtům o souhlasu věří minimum lidí. Idnes.cz [cit. 18. dubna 2023]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/snemovna-redefinice-znasilneni-konsent-pruzkum.A230412_095919_domaci_vlc